

**DIPLOMAȚIA PUBLICĂ- INSTRUMENT POLITIC PENTRU SUA
CA *SMART POWER*
-ANALIZĂ CAUZALĂ-**

ȘERBAN Ileana Daniela*¹

ABSTRACT

LATE TWENTIETH AND EARLY TWENTY-FIRST CENTURY BROUGHT PROFOUND AND IRREVERSIBLE METAMORPHOSES TO THE REALITY OF THE INTERNATIONAL RELATIONS. BUT THE FOREIGN POLICY OF THE STATES CONTINUED TO BE DEBATED BASED ON OLD THEORIES THAT OFTEN COULD NOT FOLD ON CURRENT ISSUES. THE POLITICAL SCENE WAS MODIFIED DURING THIS PERIOD BY EVENTS OF PRIMARY IMPORTANCE SUCH AS THE FALL OF THE COMMUNIST REGIMES IN EASTERN EUROPE, THE DISAPPEARANCE OF THE SOVIET UNION AND THE RISE OF THE U.S. AS THE UNIQUE SUPERPOWER, A UNIQUE SITUATION IN THE HISTORY. TO FACE THESE REALITIES OF THE INTERNATIONAL RELATIONS, THE THEORISTS AND THE PRACTITIONERS HAVE BEEN FORCED TO RESPOND WITH APPROPRIATE AND NUANCED VISION, BEYOND POLEMICS AND DEBATES DURING THE BIPOLAR CONFRONTATION BETWEEN THE U.S. AND THE USSR. WE'RE TALKING ABOUT A TRANSITIONAL PERIOD TO WHAT IS CALLED THE "NEW DIPLOMACY", OF THE POST-COLD WAR WORLD, A WORLD THAT FUKUYAMA (1992) DESCRIBED AS THE END OF HISTORY AND THE TRIUMPH OF DEMOCRACY AS THE BEST WAY OF LIFE, SUPERIOR AND DESIRABLE TO ANY ANOTHER REGIME.

1. Argument

Lucrarea de față își propune să surprindă transformările la nivel teoretic și practic în ceea ce privește diplomația publică în politica externă a statului ce a devenit model și centrul unui posibil sistem politic unipolar: SUA. Mai exact, lucrarea prezintă diplomația publică drept parte esențială a ceea ce poate fi numit *smart power*, concept în jurul căreia teoreticienii și oamenii politici americani încearcă să construiască politica externă actuală a Statelor Unite, adaptând la noile realități modele vechi.

¹ Absolventă a Masterului Studii de Securitate, Universitatea din București, Facultatea de Sociologie, licențiată în Sociologie (Facultatea de Sociologie, Universitatea din București) și Relații Internaționale (Facultatea de Istorie, Universitatea din București), masterand din octombrie 2011 al Școlii Diplomatice din Madrid

Importanța temei este demonstrată de numărul mare al lucrărilor publicate pornind de la conceptele mai sus amintite, ca și de prezența lor tot mai pregnantă în dezbaterile celor care iau deciziile și stabilesc noile coordonate ale scenei politice. *Smart power* este răspunsul găsit la noile provocări, un răspuns adaptat și întregit ca sens de ceea ce este un instrument concret al său: diplomația publică.

Ipoteza de la care pornește lucrarea este aceea că noua viziune a relațiilor internaționale (a *smart power* și a diplomației publice americane) a fost precedată de o serie de alți factori de natură economică, socială, politică, militară și culturală ce au făcut absolut necesară această tranziție. Acești factori urmează să fie enumerați și prezentați.

2. Aspecte metodologice

Pentru a fi însă posibil acest lucru, trebuie făcută mai întâi o delimitare teoretică a conceptelor ce urmează să fie folosite. Astfel, primul concept care trebuie privit mai atent este cel de *smart power*. Cea care a detaliat pentru prima dată conținutul acestuia este Suzanne Nossel (2004) într-un articol apărut în *Foreign Affairs*. Pentru ea *smart power* înseamnă capacitatea de a promova interesele SUA făcându-le cunoscute celorlalți prin alianțe, instituții internaționale și diplomație inteligentă, dar și prin puterea promovării idealurilor americane (2004, 138). Nossel consideră că varianta militaristă de politică externă este una neadaptată, iar izolaționismul nu mai poate fi o opțiune după 11 septembrie. În contextual actual, doar un efort susținut de răspândire a democrației, drepturilor omului și libertății poate stopa degradarea puterii politice americane și îi poate asigura supremația pe mai departe.

În acest sens, Bruce Gregory (2009), citându-l pe Joseph Nye, consideră că SUA are nevoie de strategii inteligente care să îmbine instrumente de hard și soft power pentru a duce deopotrivă la coerciție, persuasiune și atracție. Este ceea ce, spune el, încearcă să facă noua administrație Obama, utilizând resurse diplomatice, economice, militare, politice, legale și culturale pentru a face față provocării pe care Hillary Clinton o considera ca fiind aceea de a alege instrumentul sau instrumentele eficiente pentru o situație concretă (2009, 1).

Centrul american pentru Studii Strategice Internaționale a elaborat în 2007 un raport intitulat *A smarter, more secure America* în cadrul unei comisii dedicate aplicării conceptului de *smart power* la realitatea americană. Autorii, printre care Richard L.

Armitage și Joseph S. Nye, au concluzionat că pentru a-și menține statutul de superputere SUA trebuie să treacă de la o strategie ce promovează teama la una ce răspândește optimismul și speranța. Acest lucru este posibil focusând politica externă pe cinci aspecte critice: alianțele și colaborarea cu alte state prin intermediul instituțiilor internaționale, dezvoltarea globală, diplomația publică, integrarea economică² și tehnologia și inovația.

Un aspect este comun tuturor acestor abordări teoretice ale conceptului de *smart power*: necesitatea plasării în centrul preocupărilor politice a soft power-ului, care să dubleze puterea militară. Instrumentul concret pentru a face posibil acest lucru este diplomația publică. Conceptul a fost definit de *United States Information Agency*, care afirmă că "USIA își propune să înțeleagă, să informeze și să influențeze publicul din străinătate în promovarea interesului național, precum și să aprofundeze dialogul dintre americani, instituțiile americane și omologii din străinătate"³. Pentru britanici este "acea parte a diplomației care pătrunde dincolo de nivelul relației guvern-guvern, pentru a influența formatorii de opinie-cheie despre Marea Britanie, pentru a proiecta o imagine capabilă de a atrage oamenii de afaceri, investitorii, studenții și turiștii spre Marea Britanie și pentru a promova influența și ținuta Marii Britanii în străinătate, ca și pentru a câștiga pe termen lung prieteni influenți"⁴. Directiva secretă nr. 77 din 14 ianuarie 1983 (declasificată la 5 ianuarie 1996) a Casei Albe, semnată de președintele Ronald Reagan, spune că "diplomația publică este formată din acele acțiuni ale Guvernului Statelor Unite destinate să susțină obiectivele de securitate națională"⁵. Diplomația publică este deci deopotrivă o strategie politică pe timp de pace, primele definiții ilustrând acest lucru, dar și în situații de încordare maximă, cum sunt anii '80 ai Războiului Rece.

Prima instituție a cărei misiune oficială va fi managerierea activităților de diplomație publică este USIA. Apărută în 1953, USIA a reprezentat instrumentul pentru promovarea ideologiei americane în vederea combaterii comunismului, fiind totodată și cel mai mare efort întreprins de o societate pentru a influența atitudinile și comportamentele indivizilor dinafara granițelor sale. Creată deci după tiparul Războiului Rece, relevanța diplomației publice a fost pusă la îndoială după 1989. Cu toate acestea, urmărind discursul USIAAA (2003) putem afirma că diplomația publică este în continuare o componentă esențială a strategiei SUA ca actor al sistemului internațional, este o formă de a împărtăși

² Prin intermediul comerțului liber.

³ www.usia.org, data accesării: 20. 06. 2011.

⁴ www.publicdiplomacy.org, data accesării: 22. 06. 2011.

⁵ <http://www.ziua.net/display.php?id=233258&data=2008-02-16>.

lumii valorile, experiența și atașamentul american pentru ceea ce înseamnă democrația și libertatea. Agenția a dispărut, dar importanța diplomației publice nu s-a diminuat, rămânând în mâinile președintelui, secretarului de Stat și Congresului să conceapă politici concrete în acest sens. Diplomația publică este în continuare singurul instrument care poate sprijini apariția și consolidarea unor societăți civile deschise, demonstrând totodată și avantajele piețelor și comerțului liber, instrumente de securitate mai importante astăzi pentru SUA decât armatele.

În *Strategia americană pentru comunicarea strategică și diplomația publică* (Comitetul de coordonare politică, 2007), puterea, succesul și securitatea națională sunt privite ca fiind tributare unor principii și valori pe care SUA le promovează în politica externă. Sunt amintite cele opt obiective de securitate națională⁶ și se afirmă că diplomația publică trebuie să fie văzută ca esențială pentru întreprinderea unor activități care să dovedească implicarea americană pentru apărarea libertății, drepturilor omului, demnității și egalității, pentru creșterea numărului celor care împărtășesc aceste idei, sprijinirea celor care luptă pentru libertate și democrație și combaterea celor care susțin ideologii ale urii și opresiunii. În acest sens, documentul stabilește trei obiective importante pentru diplomația publică americană. Primul este legat de identificarea Statelor Unite cu imaginea unui stat al speranței și oportunităților, care crede că toți oamenii merită să trăiască în societăți drepte, guvernate de lege și eliberate de orice formă de corupție, liberi să își exprime punctele de vedere, să protesteze pașnic, să muncească și să participe la alegerea guvernului lor, să fie educați pentru a putea deveni cetățeni responsabili și toleranți, într-o lume prosperă. Al doilea vorbește despre colaborarea cu aliații pentru a izola și marginaliza extremismii violenți care amenință libertatea și pacea și acest obiectiv poate fi atins promovând democrația drept calea pentru un viitor sigur, implicând comunitățile musulmane, izolând și discreditând liderii teroriști, delegitimând teroarea ca modalitate de îndeplinire a scopurilor politice, demonstrând că Vestul este deschis tuturor religiilor și nu este în conflict cu nicio credință. Ultimul obiectiv se referă la dezvoltarea unor valori și interese comune ale americanilor și ale celorlalte popoare, culturi și credințe ale lumii.

Strategia americană pentru comunicarea strategică și diplomația publică (Comitetul de coordonare politică, 2007) stabilește și publicurile țintă. Acestea sunt

⁶Acestea sunt: lupta pentru demnitatea umană, întărirea alianțelor împotriva terorismului, rezolvarea conflictelor regionale, prevenirea pericolului armelor de distrugere în masă, încurajarea creșterii economice globale, extinderea cercului țărilor dezvoltate, cooperarea cu alte centre ale puterii globale și transformarea instituțiilor americane de securitate națională pentru a face față constrângerilor și oportunităților secolului XXI.

reprezentate de formatorii de opinie din diverse țări (clerici, profesori, jurnaliști, lideri, oameni de știință, personalități militare sau politice), așa-numitele *segmente vulnerabile de populație* (incluzând aici tineretul, femeile și minoritățile) și audiențele de masă. Prioritățile diplomației publice pentru a fi posibilă atingerea obiectivelor care i-au fost încredințate sunt date de extinderea programelor de educație și schimburi culturale, modernizarea mijloacelor de comunicare, promovarea *diplomației faptelor*. Ca o concluzie a documentului se afirmă că diplomația publică este o promotoare a păcii, ce urmărește îndeplinirea condițiilor pentru ca oamenii din întreaga Lume să poată avea o viață mai bună, iar extremismul să nu se poată extinde.

În documentul *Comunicarea strategică și combaterea sprijinului ideologic pentru terorism* (Subcomitetul pentru terorism și pericole neconvenționale din cadrul Comitetului american pentru servicii armate) din 2007, diplomația publică este tratată ca factor cheie. Dacă diplomația publică a Războiului Rece a presupus schimburi educaționale, publicații și transmisii cu ajutorul media, dorind să vorbească despre valorile americane ale democrației, libertății de expresie, de religie și a piețelor, astăzi aceste lucruri nu mai sunt suficiente. Documentul afirmă că ele sunt importante în continuare, dar pentru a fi o armă eficientă de apărare a securității naționale trebuie dublate de colaborarea interinstituțională între principalele structuri americane care desfășoară activități de interes pentru diplomația publică, de supravegherea mediului virtual și a propagandei teroriste de pe site-urile arabe, ca și de *o diplomație a faptelor*, cum este cazul *Proiectului țărilor pilot*, în care tineri studenți pakistanezi și indonezieni ce învață în SUA vorbesc pe calea undelor radio celor de acasă despre stilul de viață și valorile americane. Metodele flexibile ale *noii diplomații publice* sunt legate și de brandul de țară, de asigurarea unor granițe sigure, dar și libere, pentru a respecta imaginea de democrație a SUA. Noua diplomație publică se leagă de cele mai importante aspecte de politică statală, iar pentru reușita ei, în viziunea lui Gregory (2008), este esențial să fie păstrate cele mai importante lecții ale trecutului. Acestea sunt cinci la număr și se referă la: conceperea unui mesaj adaptat la publicul țintă, deoarece contează nu doar veridicitatea conținutului, ci și maniera în care poate răspunde unor realități specifice; nuanțarea și explicarea pericolelor, din cauză că a spune, de exemplu, că terorismul este un pericol global împotriva căruia trebuie luptat într-un război internațional este dovada unei neînțelegeri a realității complexe ce stă în spatele unei astfel de confruntări, care diferă în funcție de contextul social și de factori specifici diferitelor țări islamice; implicarea societății civile printr-un dialog cetățean-guvern mai eficient și mai

realist; flexibilizarea structurilor și acțiunilor de diplomație publică și, nu în ultimul rând, implicarea mass-mediei și a spațiului web.

Așadar, în urma analizei conceptelor de *smart power* și *diplomație publică* se poate constata plasarea lor tot mai pregnantă în centrul preocupărilor teoreticienilor și oamenilor politici.

Analiza ipotezei enunțate în introducerea lucrării va fi făcută pornind de la aceste aspecte teoretice și utilizând paradigma cauzală pentru a vedea care sunt acei factori care fac indispensabilă diplomația publică din strategia SUA ca *smart power*.

3. Factorii care fac indispensabilă diplomația publică în strategia de politică externă americană

Președintele Barack Obama declara în campania sa că va lansa un amplu program de diplomație publică ca efort susținut de întreaga sa administrație, nu doar de un grup restrâns de politicieni din Departamentul de Stat care explică un război absurd. Obama promitea de asemenea că va promova SUA în statele islamice cu ajutorul internetului, bibliotecilor, programelor vocaționale, lecțiilor de engleză și exemplilor de musulmani care au trăit în SUA, au înțeles cultura americană și, mai mult decât atât, au contribuit la progresul statului. Prin ceea ce noul președinte SUA numește *America's Voice Corps* el dorește recrutarea, pregătirea și trimiterea în aceste state a tinerilor americani talentați care pot vorbi cu și îi pot asculta pe acești oameni care astăzi cunosc America doar din ceea ce dușmanii SUA povestesc (*apud* Brown, 2009). Ce face ca diplomația publică să devină o constantă în discursul politic american actual? Care sunt acei factori care au determinat adoptarea diplomației publice ca instrument al SUA în calitate de *smart power*?

Factorii identificați au fost împărțiți în cinci categorii: economică, socială, politică, militară și culturală.

Așadar, din punct de vedere economic, perioada post-Război Rece a însemnat dispariția modelului socialist de economie centralizată și triumful total al liberalismului. Însă provocarea a constat în susținerea imaginii acestei supremații în contextul în care globalizarea aduce, pe lângă avantaje, și o serie de efecte negative, crescând diferențele dintre statele bogate și cele sărace și făcând ca 57% din populația lumii să câștige tot atât cât cei 1% cei mai bogați indivizi (Jean Ziegler, 2007, 32, *apud* Flonta, 2008). Ne aflăm în situația pe care Joseph Stiglitz o caracteriza ca “un regim nedrept de comerț global, care

împiedică dezvoltarea; un sistem financiar global instabil care are ca rezultate crize recurente, cu state sărace împovărate mereu de datorii”⁷. Diplomația publică a venit în acest context să apere imaginea liberalismului ca doctrină economică justă și să îi promoveze ideile chiar și în acele state în care continua să predomine economia de tip tradițional sau dirijat (se încearcă aplicarea acestor idei în Iraq). Liberalismul este un instrument de securitate națională americană, deoarece statele care l-au preluat sunt în cele mai multe cazuri state democratice, deci favorabile principiilor și idealurilor SUA.

Din punct de vedere social, sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI au adus o serie de modificări în stilul de viață al indivizilor. Consumul și traficul de droguri au devenit fenomene sociale în multe dintre societățile actuale, ceea ce reprezintă un pericol la adresa securității statului. În cazul SUA, traficul dinspre America de Sud este un pericol real pe care Obama dorește să îl combată folosind și diplomația publică așa cum afirmă în discursul său *Renewing U.S. Leadership in the Americas* (2008), deoarece, spune el, oferind modele și discutând despre pericolul pe care drogurile îl constituie pentru sănătatea și integritatea personală problema este mai aproape de soluționare. Un alt pericol la adresa calității vieții este poluarea și degradarea mediului. Și pentru această dilemă diplomația publică poate oferi un răspuns viabil, iar exemplul Acordurilor de la Kyoto din 1992 este unul grăitor. Dezbateră americană cu privire la retragerea SUA din aceste acorduri pune în prim plan tocmai imposibilitatea de a face față acestui tip de provocare în absența implicării în activități desfășurate într-un cadru instituțional multinațional. Pe de altă parte, un aspect tot mai discutat este cel al drepturilor omului, pentru respectarea cărora războiul a devenit unul legitim în comunitatea internațională. Și de această dată, diplomația publică oferă o soluție mai eficientă și mai puțin costisitoare, fiind de preferat intervenției armate. Același este și cazul criminalității transfrontaliere.

Factorii politici sunt și ei de importanță majoră. În acest sens, Kristin Lord (2008) consideră că diplomației publice trebuie să i se acorde o atenție specială deoarece presupune apărarea valorilor democratice, iar răspândirea democrației este în sine o strategie de promovare a intereselor americane. De asemenea, spune ea, pericolele actuale sunt transnaționale și multe dintre ele nu pot fi combătute doar folosind forța militară. Se adaugă faptul că lupta la nivel ideologic a rămas un tipar pe care societatea actuală îl păstrează din perioada Războiului Rece, diplomația publică găsind modalități de a face ca

⁷ <http://www.dilemaveche.ro/index.php?cmd=articol&nr=&id=4201>, data accesării: 12. 06. 2011.

anumite ideologii să fie contestate și altele promovate. Raporturile de forțe la nivel global sunt în permanentă schimbare, iar globalizarea aduce în prim-plan o serie de actori cu putere difuză, dar care pun în pericol statele centralizate. Diplomația publică este în acest context o modalitate de a contrabalansa noile provocări, de a ajuta SUA să aibă prieteni și aliați și de a face legitim leadership-ul american la nivel mondial, combătând antiamericanismul și percepția unilateralismului american. Tot diplomația publică dorește și combaterea extremismului politic, a terorismului, care este principala amenințare la adresa securității naționale americane. Bruce Gregory (2008) citează Strategia Națională de Securitate a SUA din 2002, afirmând că doar o diplomație publică eficientă poate ajuta poporul american să câștige un război al ideilor cum este cel împotriva terorismului internațional. Armele au dovedit că nu pot fi atât de eficiente, iar cazul Afganistanului este cel mai elocvent pentru faptul că terorismul nu poate fi combătut decât folosind și instrumente diplomatice. James Glassman (2008), subsecretar de Stat pentru diplomație publică și afaceri publice, spune că victoria împotriva terorismului poate fi obținută doar purtând o luptă din interior, cu ajutorul acelor grupări și personalități musulmane care se opun teroriștilor și care îi pot uni pe conaționali lor în jurul unor valori și idealuri democratice. Doar așa vor putea fi construite regimuri credibile, pe care cetățenii statelor în care există teroriști vor putea să le susțină sau nu, în funcție de propriile convingeri, deoarece democrația înseamnă mai întâi de toate libertatea de a alege. Dar ei trebuie să fie informați cu privire la adevăratele valori democratice, trebuie să poată fi depășită propaganda antiamericană promovată de teroriști, iar oamenii trebuie să poată alege cunoscând avantajele și dezavantajele diferitelor regimuri.

Factorii militari sunt reprezentați în primul rând de proliferarea armelor de distrugere în masă. Ca și în cazul problemelor de mediu, acordurile pe cale pașnică sunt de preferat intervenției armate, exemplul din Iraq demonstrând că războiul produce întotdeauna mai multe costuri decât mijloacele diplomatice. Acestor aspecte li se adaugă faptul că, așa cum afirmă și Bruce Gregory (2008), războiul convențional este dublat de unul neconvențional cu actori non-statali sau mentalități religioase extremiste; armatele tradiționale nu mai sunt singurii pionieri ai acestui sistem, ci noile tehnologii fac mediul virtual să fie un câmp de confruntare cel puțin la fel de important astăzi. În condițiile dezvoltării actuale în materie de arme nucleare, războiul devine în multe cazuri puțin probabil, dacă nu chiar imposibil, deoarece efectele sale ar fi devastatoare și ar duce la

dispariția practic a unor state de pe harta lumii. Diplomația publică este din nou alternativa pe care oficialii americani o promovează.

Ultima categorie de factori, îi cuprinde pe cei culturali. Cultura globală a internetului și a noilor mijloace de comunicare în masă, transformă de multe ori intervenția militară sau de tip diplomatic tradițional într-una neadaptată. Rolul pe care îl joacă cetățenii de rând americani este unul cel puțin la fel de important cu cel al oficialilor. Diplomația publică se bazează pe mijloace moderne de combatere a pericolelor electronice sau a propagandei teroriste

Factorii care au favorizat plasarea diplomației publice între cele mai importante instrumente politice americane actuale

Factori economici	Factori sociali	Factori politici	Factori militari	Factori culturali
Chestionarea legitimității liberalismului economic în contextul globalizării	Consumul și traficul de droguri	Periclitarea valorilor democratice	Proliferarea armelor de distrugere în masă	Internetul
	Poluarea și degradarea mediului	Apariția pericolelor transnaționale	Dublarea războiului convențional cu unul neconvențional cu actori non-statali sau mentalități religioase extremiste	Noile mijloace de comunicare în masă (telefonie mobilă, televiziunea, radioul, presa)
	Problema respectării drepturilor omului	Lupta la nivel ideologic ca tipar încă existent în societatea actuală	Imposibilitatea de a mai purta războaie cu noile arme, extrem de nocive	
	Răspândirea criminalității transfrontaliere	Apariția actorilor cu putere difuză, care pun în pericol statele centralizate		
		Antiamericanismul și percepția unilateralismului american		
		Extremismul politic și terorismul		

4. Concluzii

Diplomația publică sau, mai riguros spus, *noua diplomație publică* trebuie să depășească o serie de tipare ale Războiului Rece. Într-o perioadă în care globalizarea și consumismul par coordonatele sociale, diplomația publică trebuie să găsească noi modalități de a fi acceptată și legitimată în fața publicurilor largi. Ea trebuie să construiască un dialog cu publicurile sale țintă, un dialog în care să vorbească despre avantaje și rezultate concrete, deoarece diplomația “marilor valori” din perioada Războiului Rece nu mai poate fi astăzi nici eficientă și nici credibilă. Lupta nu se mai dă între democrație și comunism, ci între alternative dintre care SUA trebuie să dovedească că aceea pe care o promovează este mai aproape de interesul imediat al cetățeanului de rând.

Diplomația publică, ca instrument de politică externă a statelor democratice, trebuie să ajute la dublarea diplomației de cabinet cu o diplomație a publicurilor largi, în care cetățenii sunt parte la dialogul statului cu alte țări în dorința de promovare a unor valori și delegitimare a celor care concep politici pornind de la alte coordonate decât democrația, libertatea, egalitatea de șanse, drepturile omului și statul de drept. Imaginea națională este de importanță vitală pentru locul și rolul oricărui stat în relațiile internaționale, iar într-o societate ca aceea a secolului XXI diplomația publică americană pare să conștientizeze mai bine decât oricând acest lucru. Chestiune intrinsec legată de securitatea statală, diplomația publică, ca instituție oficială apărută în secolul XX, este astăzi cel puțin la fel de relevantă ca și în timpul Războiului Rece.

Analiza cauzală a variabilelor care au favorizat punerea diplomației publice în rândul celor mai importante instrumente politice americane “inteligente” demonstrează că pentru SUA existența sa devine un imperativ în apărarea intereselor naționale în viitor și construirea unei imagini naționale pozitive.

Bibliografie:

Lucrări consultate:

1. Centrul american pentru Studii Stragice Internaționale, *A smarter, more secure America* (New York: Center for strategic & international studies,2007).
2. Comitetul de coordonare politică, *Strategia americană pentru comunicarea strategică și diplomația publică*, 2007, <http://www.state.gov/documents/organization/87427.pdf>, data accesării: 15. 06. 2011.
3. Flonta, Vlad, “Secolul XXI și responsabilitatea elitelor în gestionarea problemelor planetei” în *Sfera politicii*, nr. 128 (octombrie 2008), disponibil pe <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/128/art05-flonta.html>, data accesării: 02. 06. 2011.
4. Glassman, James, *Winning the war of ideas*, (2008), disponibil pe <http://www.washingtoninstitute.org/print.php?template=C07&CID=408>, data accesării: 15. 06. 2011.
5. Gregory, Bruce, *Public Diplomacy and National Security: Lessons from the U.S. Experience*, (2008), disponibil pe www.smallwarsjournal.com, data accesării: 22. 06. 2011.
6. Gregory, Bruce, *Mapping Smart Power in Multi-stakeholder Public Diplomacy / Strategic Communication*, (2009), disponibil pe http://www.publicdiplomacycouncil.org/uploads/GW_IPDGC_Smart_Power_BGregory-1.pdf, data accesării: 16. 06. 2011.
7. Lord, Kristin M., *Voices of America. U.S. Public Diplomacy for the 21st century*. (Washington: Brookings Institution, 2008).
8. Nossel, Suzanne, “Smart power” în *Foreign Affairs*, vol. 83, nr.2, (2004): 131-142.
9. Obama, Barack, *Renewing U.S. Leadership in the Americas*, (2008), disponibil pe <http://my.barackobama.com/page/community/post/samgrahamfelsen/gGCMCY>, data accesării: 14. 06. 2011.
10. Subcomitetul pentru terorism și pericole neconvenționale din cadrul Comitetului american pentru servicii armate, *Comunicarea strategică și combaterea sprijinului ideologic pentru terorism*, (2007) disponibil pe http://armedservices.house.gov/pdfs/TUTC111507/MacInnes_Testimony111507.pdf, data accesării: 2. 06. 2011.
11. USIAAA, *The United States Information Agency. A commemoration*, (2003), disponibil pe <http://dosfan.lib.uic.edu/usia/abtusia/commins.pdf>, data accesării: 19. 06. 2011.
12. Brown, John, *Smart Power In, Public Diplomacy Out?*, (2009), disponibil pe <http://johnbrownnotesandessays.blogspot.com/2009/03/smart-power-in-public-diplomacy-out.html>, data accesării: 2. 06. 2011.

Site-uri consultate:

1. <http://www.dilemaveche.ro/index.php?cmd=articol&nr=&id=4201>, data accesării: 12. 06. 2011.
2. www.publicdiplomacy.org, data accesării: 22. 06. 2011.
3. www.usia.org, data accesării: 20. 06. 2011.
4. <http://www.ziua.net/display.php?id=233258&data=2008-02-16>.